

18. května 1924

Členům!

XIII

Podoba člověka jako obraz

Mnoho záleží na tom, aby anthroposofie podnítila pochopení, že představy, které člověk získává, když hledí na vnější přírodu, se musí zarazit před pozorováním lidské bytosti. Proti tomuto požadavku se prohřešuje smýšlení, které si našlo cestu do lidských myslí v důsledku duchovního vývoje posledních staletí. Jeho vlivem si lidé zvykají přijímat do svých myšlenek přírodní zákony; a těmito přírodními zákony si vysvětlují přírodní jevy vnímané smysly. Když se pak jejich pohled stočí na lidský organismus, pohlížejí i na něj tak, jako kdyby se jeho konstituce dala pochopit tím, že se na ni použijí přírodní zákony.

To je ovšem přesně totéž, jako kdybychom obraz, vytvořený malířem, posuzovali podle hmotného složení použitých barev, podle síly, jíž barvy lpějí na plátně, podle způsobu, jak se tyto barvy dají na plátno roztírat, a podle podobných hledisek. Ale tím vším nepostihneme, co se oním obrazem zjevuje. V tom, co se oním obrazem zjevuje, se uplatňují docela jiné zákonitosti než ty, k nimž můžeme dospět z uvedených hledisek.

U obrazu se zaměřuje pohled takřkajíc *skrze* to, co vnímáme smysly, na obsah, který uchopujeme v duchu. A obdobně se to má, i když hledíme na člověka. Chceme-li si jeho bytost správně ujasnit pomocí přírodních zákonů, nebudeme mít pocit, když jsme si přitom představili tyto přírodní zákony, že jsme se přiblížili skutečnému člověku, nýbrž právě jenom té složce, jejímž prostřednictvím se tento skutečný člověk zjevuje.

Je třeba prožít v duchu, že s přírodními zákony stojíme před člověkem asi tak, jako bychom stáli před obrazem, kdybychom věděli jenom to, že tady je modrá skvrna, tady červená skvrna, a kdybychom nebyli schopni vztáhnout tu modř a tu červeně vnitřní duševní činností na něco, co se těmi barvami projevuje.

Je totiž prostě třeba mít jiný pocit, když se s přírodními zákony ocitáme tváří v tvář některému nerostu, a jiný, když se ocitáme tváří v tvář člověku. U nerostu se to má pro duchovní pojetí tak, jako bychom bezprostředně vyhmatali to, co vnímáme; u člověka se to má tak, jako bychom mu byli s těmi přírodními zákony tak vzdáleni, jako bychom byli vzdáleni od obrazu, na který bychom nehleděli očima duše, nýbrž který bychom pouze ohmatávali.

Jestliže jsme tak nejprve v pohledu na člověka pochopili, že člověk je *obrazem* něčeho, pak pokročíme v potřebné duševní náladě i dále k tomu, co je tímto obrazem znázorňováno.

A u člověka se obrazná přirozenost neprojevuje jednoznačně. Smyslová ústrojí jsou svou podstatou nejméně obrazem, jsou hlavně jistým druhem zjevení sebe sama jako nerost. Právě smyslovým ústrojím se můžeme nejvíce přiblížit, použijeme-li na ně přírodní zákony. Zadívejme se jenom na podivuhodné zařízení lidského oka. Přírodními zákony toto zařízení *přibližně* vystihneme. A u ostatních smyslových orgánů se to má obdobně, i když to u nich není tak zřejmé jako u oka. Je to způsobeno tím, že smyslové orgány vykazují ve svém ustrojení jistou uzavřenost. Jsou včleněny do organismu jako *hotové* útvary, a jako takové zprostředkovávají vjemy vnějšího světa.

Tak se to však nemá s rytmickými procesy odehrávajícími se v organismu. Ty nepůsobí dojmem něčeho hotového. Uskutečňuje se v nich stálé vznikání a zanikání organismu. Kdyby smyslové orgány měly obdobné ustrojení jako rytmická soustava, vnímal by člověk vnější svět tím způsobem, že by se mu jevil ve stálých vývojových proměnách. Smyslová ústrojí připomínají obraz, který už visí na stěně. Rytmická soustava vyvstává před námi jako dění, jež se rozvíjí, když pozorujeme plátno a malíře při vzniku obrazu. Obraz tu ještě není; ale je tu víc a víc. Při takovém pohledu sledujeme jenom postupný *vznik*. To, co vzniká, zůstává v tomto případě zpravidla zachováno. Sledujeme-li lidskou rytmickou soustavu, navazuje na její vznik, na její výstavbu, ihned zánik, odbourávání. V rytmické soustavě se zjevuje obraz, který vzniká a který se proměňuje.

Tu činnost, kterou koná duše, když se věnuje vnímání něčeho, co se před ní objevuje jako hotový obraz, můžeme označit za *imaginaci*. Prožívání, jaké je třeba vyvinout pro uchopení obrazu, který se rodí, představuje naproti tomu *inspiraci*.

Ještě jinak se to má, když bychom v lidském organismu pozorovali soustavu výměny látek a pohybu. Tady to bude, jako bychom stáli před doposud zcela prázdným plátnem, před kelímky s barvami a dosud nemalujícím umělcem. Chceme-li dospět k pochopení pro soustavu končetin a výměny látek, musíme vyvinout vnímání, které s vnímáním toho, co prostředkují smysly, nemá více společného než co pohled na kelímky s barvami, na prázdné plátno a malíře má společného s tím, co nám později vstoupí před oči jako malířův obraz. A čin nost, jíž duše prožívá člověka jen a jen duchově z výměny látek a z jeho pohybů, je toho druhu, jako kdybychom při pohledu na malíře, prázdné plátno a kelímky s barvami už prožívali obraz, jaký bude později namalován. Vůči soustavě výměny látek a končetin musí v duši vzejít *intuice*, má-li dojít k pochopení. Je třeba, aby aktivní členové Anthroposofické společnosti poukazovali takovýmto způsobem na to, co je bytostným základem anthroposofického chápání světa. Neboť je třeba nejen pochopit obsah poznatků získávaných anthroposofií, ale i to, jak člověk dospívá k tomu, aby mohl obsah těchto poznatků prožít.